

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma / Kasvatus- ja perhetyö

Jenni Ulvinen ja Petra Vuorela

TUKIPERHETOIMINNAN MERKITYS 5 – 9-VUOTIAALLE LAPSELLE

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

ULVINEN, JENNI
VUORELA PETRA

TUKIPERHETOIMINNAN MERKITYS 5 – 9-
VUOTIAALLE LAPSELLE

Opinnäytetyö

36 sivua + 2 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Ari Vesanen

Toimeksiantaja

Kotkan sijaishuollon toimisto

Joulukuu 2012

Avainsanat

tukiperheet, lastensuojelu, avohuolto, lapsen etu, kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyössä selvitettiin, millainen merkitys tukiperheellä on lapsen näkökulmasta. Tarkoituksena oli tutkia, millainen suhde lapsella on tukiperheeseensä ja millaista sisältöä tukiperhe tuo lapsen elämään. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan 5 – 9-vuotiaita lapsia.

Opinnäytetyön viitekehys muodostuu lastensuojelun, avohuollon ja tukiperhetoiminnan kuvaamisesta. Tutkimus on kvalitatiivinen haastattelututkimus ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin avointa yksilöhaastattelua. Tutkimusaineisto koostui neljän tukiperheessä käyvän lapsen haastattelusta. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Lapset kokivat viikonloput tukiperheen luona pääasiallisesti mieluisina ja tukiperhe esiintyi lasten puheissa ikään kuin osana perheen normaalia sosiaalista verkostoa. Haastatteluissa nousi esille arkisten askareiden ja yhteisen puuhastelun tärkeys. Monille lapsista tukiperhe tuntui tarjoavan juuri niitä asioita, jotka omasta kodista puuttivat.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

ULVINEN, JENNI

VUORELA, PETRA

THE SIGNIFICANCE OF SUPPORT FAMILY ACTIVITY TO CHILDREN AGED 5-9

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

December 2012

Keywords

36 pages + 2 pages of appendices

Ari Vesanen, Senior Lecturer

Foster Care Office of Kotka

Support families, child welfare, open care, the interest of the child, qualitative study

The purpose of this study was to find out what kind of significance a support family has from a child's point of view. The aim was to study what kind of a relationship a child has to his/her support family and what kind of content the support family brings to a child's life. The study was limited to concern children between ages 5 to 9.

The framework of our study is based on child welfare, open care and support family activity. The study was executed as a qualitative interview study. Open individual interview was used as a method to collect material for the study. The research material consists of interviews with four children who have support families. The material was analyzed by using themes.

The children experienced weekends with the support families mainly pleasant and they portrayed their support families as being a sort of normal part of their family's normal social network. The importance of everyday chores and doing things together came up during the interviews. For many of the children the support family seemed to offer the things that their own families are lacking.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELUN AVOHUOLTO	7
2.1 Lastensuojelun avohuolto osana lastensuojelun kokonaisuutta	7
2.2 Lastensuojelun avohuollon periaatteet	9
2.3 Lapsen edun arvioiminen	10
2.4 Lastensuojelun avohuollon muodot	11
2.5 Lastensuojelun avohuollon prosessi	12
3 TUKIPERHETOIMINTA	14
3.1 Tukiperhetoiminnan määrittelyä	14
3.2 Tukiperhe voimavarana	16
3.3 Tukiperhetoiminta Kotkassa	16
3.4 Tukisuhteen kulku Kotkassa	18
3.4.1 Tukiperheen prosessi	18
3.4.2. Lapsen prosessi	19
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY	20
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	20
4.2 Aikaisempia tutkimuksia	21
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
5.1. Tutkimusmenetelmä	22
5.2 Avoin haastattelu	22
5.3 Lapset haastateltavina	23
5.4 Tutkimusjoukko ja aineiston hankinta	25
5.5 Aineiston käsittely ja analysointi	25
6 TUTKIMUSTULOKSET	26
6.1 Lapsen suhde tukiperheeseen	26
6.2 Tukiperheen tuoma sisältö lapsen elämään	28

7 TULOSTEN ANALYYSI	29
8 POHDINTA	30
8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	31
8.2 Tutkimusprosessi	32
8.3 Jatkotutkimusehdotuksia	32
LÄHTEET	34
LIITTEET	
Liite 1. Kirje vanhemmille	

1 JOHDANTO

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Tänä päivänä lastensuojelutyön painopiste on ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tukemisessa, jolloin lasta ja perhettä pyritään tukemaan ja auttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tällä tavoin pyritään estämään ongelmien vakavoituminen ja syveneminen.

Kotkan sijaishuolto halusi selvittää tukiperhetoiminnan merkitystä lapselle kolmesta eri näkökulmasta: lapsen, vanhempien sekä sosiaalityöntekijän kannalta. Kiinnostuimme tekemään tutkimuksen lapsen näkökulmasta, ja meidän tuli rajata tutkimuksemme koskemaan alle 10-vuotiaita lapsia, jotta saisimme lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Suoritimme tutkimuksen haastatteleamalla neljää 5 – 9-vuotiasta lasta. Halusimme saada selville, miten lapset itse kokevat tukiperheensä ja millaisen merkityksen tukiperhe lasten puheissa saa.

Tutkimuksemme viitekehys koostuu lastensuojelun avohuollosta ja tukiperhetoiminnasta. Koska tukiperhetoiminta on lastensuojelun avohuollon tukitoimi, aloitamme opinnäytetyömme avaamalla lastensuojelua ja avohuoltoa osana lastensuojelun kokonaisuutta. Kerromme lastensuojelun avohuollon periaatteista, prosessista sekä erilaisista tukimuodoista. Lastensuojelua toteutettaessa tulee aina huomioida lapsen etu, ja tästä johtuen myös tukiperheen tulee olla lapsen edun mukainen tukimuoto. Tämän takia koimme tärkeäksi avata opinnäytetyössämme myös lapsen edun käsitettä. Tarkoituksenamme on selventää, mihin tukiperhetoiminta lastensuojelun laajassa kokonaisuudessa sijoittuu.

Seuraavaksi käsittelemme työssämme tukiperhetoimintaa. Ensin kerromme, mitä tukiperhetoiminta pitää sisällään, sekä sitten kerromme siitä, miten se voimavaraistaa lasta ja lapsen vanhempia. Koska kyseessä on Kotkan kaupungin sijaishuollon tutkimus, selvitimme, millaisena tukiperhetoiminta näyttäytyy erityisesti Kotkassa.

2 LASTENSUOJELUN AVOHUOLTO

2.1 Lastensuojelun avohuolto osana lastensuojelun kokonaisuutta

Oletuksena on, että lapsen vanhemmat tai huoltajat pitävät lapsestaan hyvää huolta, sillä heillä on ensisijainen vastuu lapsensa hyvinvoinnista. Vanhemman tai muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, ja heillä on oikeus päättää, miten lapsen kasvatusta, hoitoa ja huolenpitoa järjestetään. Tukea kasvatustehäväänsä vanhempien tulee saada kaikilta niiltä viranomaisilta, jotka lapsen ja perheen kanssa toimivat esimerkiksi neuvolassa, päivähoitossa tai koulussa. Viranomaisten on pyrittävä tarjoamaan perheelle apua riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntyä ja syvenemistä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 2. §.)

Varhaisella puuttumisella on erittäin tärkeä merkitys, kun ehkäistään lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevää lastensuojelua järjestetään kunnan eri viranomaisten, erityisesti peruspalvelujen piirissä. Tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Tuki ja erityinen tuki esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoitossa tai opetuksessa ovat osa ehkäisevää lastensuojelua. Ennaltaehkäisevä perhetyö, erityisjärjestelyt päiväkodissa tai erityisopetus ovat esimerkkejä peruspalvelujen piirissä annettavasta erityisestä tuesta. Ehkäisevän lastensuojelun palvelut eivät edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Tarvittaessa lapsi ja perhe on ohjattava lastensuojelun piiriin. (LsL 3. §; Taskinen 2007, 11 - 13.)

Lastensuojelun on järjestettävä tarvittavia palveluja ja tukitoimia, jotka tukevat vanhempiä, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Kyse on lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelutyöstä, jolloin lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaana. Julkisen vallan velvollisuus on puuttua perheen tilanteeseen, jos vanhemmat eivät syystä tai toisesta kykene huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista, ja kun lapsen oikeuksia ei voida muulla tavoin turvata. Viimekädessä lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle. (LsL 2. §.)

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun piiriin kuuluvat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto. Ensisijaisesti lasta ja perhettä pyritään tukemaan omassa

kodissaan ja avohuollon tukitoimin, jos lapsen etu ei muuta vaadi. (Taskinen 2007, 12; LsL 4. §.)

Kuva 1 (Taskinen 2007, 13) tuo esille sen, miten laajasta kokonaisuudesta lasten suojelussa onkaan kyse.

► Lasten suojelun kokonaisuus

Kasvuolosuhteiden kehittäminen

(riittävät ja jatkuvat aikuiskontaktit, lapsen huomioon ottavat toimintatavat, turvallinen, terveellinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö)

Kuva 1. Lasten suojelun kokonaisuus (Taskinen 2007, 13)

Kuvassa ensimmäisenä mainittu kasvuolosuhteiden kehittäminen on myös osa lastensuojelua hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta. Lastensuojelutoimenpiteiden lisäksi tarvitaan laajoja yhteiskunnallisia toimia lasten hyvinvoinnin edistämiseksi, jolloin ennaltaehkäistään lastensuojelun tarvetta.

”Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä.” (LsL 7. §).

Lasten fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten kasvuolojen tulisi olla turvallisia ja kehitystä edistäviä. Esimerkiksi riittävät mahdollisuudet virikkeelliseen toimintaan ja leikkiin ovat oleellinen osa lapsen hyvinvointia. Myös monet yhteiskunnalliset päätökset, kuten vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut vaikuttavat suoraan myös lapsen elämään. Jokaisen kunnan tulisi ohjata määrärahoja sinne, missä niitä eniten tarvitaan. Se onnistuu keräämällä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista ja välittämällä kyseiset tiedot viranomaisille ja päätöksentekijöille, jotka voivat toi-

minnallaan vaikuttaa lasten ja nuorten kasvuoloihin. (Taskinen 2007, 10 – 11; Mitä on lastensuojelu?)

Kaiken edellä mainitun perusteella voidaankin sanoa, että lastensuojelu tulisi käsittää ennemmin lasten suojeluksi: lasten hyvinvoinnista huolehtiminen on koko yhteiskunnan tehtävä, jolloin lasten suojelu koskee kaikkia viranomaisia ja kansalaisia. (Taskinen 2007,10.)

2.2 Lastensuojelun avohuollon periaatteet

Lastensuojelun avohuollon on ryhdyttävä viipymättä tukitoimiin, jos kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Tukitoimiin on ryhdyttävä myös, jos lapsen oma käytös on vaaraksi hänen kehitykselleen ja terveydelleen. Käytettävissä olevista palvelujärjestelmän mahdollistamista keinoista on valittava se, joka parhaiten vastaa lapsen tai perheen yksilölliseen tuen tarpeeseen ja joka vähiten puuttuu perheen autonomiaan ja yksityisyyteen. Vaikka avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta korostetaan, se ei ohita koskaan lapsen edun toteutumista. Avohuollon tukitoimia ei voida toteuttaa vain kokeilumielessä, vaan jos sijaishuolto turvaa parhaiten lapsen edun, on se järjestettävä viivytyksettä. (LsL 4. §, 34 §; Rätty 2010, 9, 261 – 262.)

Lastensuojelun ja samalla myös lastensuojelun avohuollon tehtävänä on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä ja hyvinvointia. Vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyykyä ja -mahdollisuuksia on tuettava ja vahvistettava. Lapsen ja perheen ongelmia on pyrittävä ehkäisemään ja jo havaittuihin ongelmiin on puututtava riittävän varhain. Ongelmat voivat aiheutua esimerkiksi talous- tai mielenterveysongelmista. (LsL 4. §, 34. §; Rätty 2010, 7-8.)

Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti. Ensisijaisesti lastensuojelun on perustuttava vapaaehtoisuuteen, ja avohuollon tukitoimia voidaankin järjestää vain asiakkaan suostumuksella. Lastensuojelutyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä perheen ja lapsen kanssa. Lapsen ja nuoren mielipide ja toivomukset on selvitettävä hienovaraisesti ja ne on huomioitava lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se olisi tarpeetonta, voidaan selvitys jättää tekemättä. Yksi keskeisimmistä periaatteista las-

tensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on lapsen edun ensisijainen huomioiminen. (LsL 4. §, 5. §, 20. §.)

2.3 Lapsen edun arvioiminen

Kaikkia lastensuojelun toimenpiteitä tukitoimineen ja ratkaisuineen tulee harkita lapsen etu huomioon ottaen. Käsitteenä lapsen etu ei ole yksiselitteinen, sillä sen sisältö riippuu lapsen iästä, kehitystasosta sekä lapsen elämäntilanteesta kyseisellä hetkellä. Esimerkiksi eri-ikäisillä lapsilla on erilaisia tarpeita ja lapsen yksilölliset tarpeet tulee etua arvioitaessa ottaa huomioon. Lapsen edun toteutuminen perheessä ei vaadi kuitenkaan mahdottomia: aivan tavalliset lapsestaan välittävät ja huolta pitävät vanhemmat riittävät. (Taskinen 2007, 19; Rätty 2010, 11.)

Lapsen mielipiteiden ja käsitysten huomioonottaminen on tärkeää ja välttämätöntä lapsen etua määriteltäessä. Se vaatii kykyä kuunnella ja tulkita lapsen viestejä. Lapsen mielipidettä ei aina kuitenkaan pystytä selvittämään tai sille ei aina voida antaa ratkaisevaa merkitystä, esimerkiksi lapsen nuoren iän vuoksi. (Rätty 2010, 12 – 13, 16.)

Lapsen edun arvioimisessa voidaan käyttää monenlaisia mittareita. Arvioimisen tukena voidaan punnita esimerkiksi negatiivisia ja positiivisia tunnusmerkkejä lapsen elämässä. Negatiivisia tunnusmerkkejä lapsen kannalta ovat vuorovaikutuksen, huolenpidon, rakkauden ja empatian puuttuminen perheessä, köyhyys tai esimerkiksi sosiaalinen syrjäytyminen. Ne vaarantavat hyvinvointia tai hoitoa, kun taas positiiviset seikat suojaavat lasta tai edesauttavat lapsen hyvinvointia ja kasvatusta. Hyvä hoito ja huolenpito, rakkauden ja kiintymyksen saaminen, hyvät ja lämpimät ihmissuhteet tai esimerkiksi taloudellinen turvallisuus ovat positiivisia tunnusmerkkejä lapsen etua arvioitaessa. (Rätty 2010, 14 – 15.)

Kun arvioidaan lapsen etua, tulee huomio kiinnittää siihen, miten toimenpiteet ja ratkaisut turvaavat lapselle seuraavat lapsen oikeudet:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;

- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen. (LsL 4. §.)

Lapsella on oikeus saada hoitoa ja huolenpitoa omilta vanhemmiltaan. Lapsen etu voi olla se, että vanhempia autetaan ymmärtämään lapsensa ongelmia ja hyväksymään mahdolliset puutteet omassa kasvatuskäytännössä. Tämän jälkeen vanhempia kannustetaan hakemaan näihin ongelmiin apua, jonka jälkeen sosiaalityössä järjestetään heidän tarpeeseen soveltuvia palveluja tai tukitoimia. Lapsen edun toteutumista valvoo lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Räty 2010, 16; LsL 24. §.)

2.4 Lastensuojelun avohuollon muodot

Lastensuojelun asiakkaina olevat lapset ja perheet voivat saada avohuollon palveluja. Tukitoimet suunnitellaan yhdessä lapsen ja perheen kanssa vastaamaan heidän tuen tarpeitaan.

Joskus lastensuojelun tarve voi johtua oleelliselta osin riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisololoista tai asunnon puuttumisesta. Nämä voivat olla myös esteenä lapsen ja perheen kuntoutumiselle. Avohuollon tukitoimena kunnan on tällöin järjestettävä riittävä taloudellinen tuki ja korjattava asumiseen liittyvät epäkohdat tai järjestettävä perheen tarpeita vastaava asunto. (LsL 35. §; Räty 2010, 263.)

Sosiaalihuollon palveluja voidaan järjestää avohuollon tukitoimina sen mukaisesti, kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on niiden tarpeen arvioinut lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa. Lapsen ja perheen tarpeen ja tilanteen mukaan räätälöidään heille tarkoituksenmukainen tukitoimien kokonaisuus. Avohuollon tukitoimena perheelle voidaan järjestää esimerkiksi tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, tukiperhe tai tukihenkilö, perhetyötä, lapsen kuntoutusta tukevia hoito- ja terapiapalveluja sekä vertaisryhmätoimintaa (LsL 36. §.)

Lain mukaan avohuollon tukitoimena voidaan tarvittaessa järjestää myös muita lasta ja perhettä tukevia kunnallisia palveluja ja tukitoimia (LsL 36. §). Lastensuojelullisin perustein perhettä voidaan tukea esimerkiksi vauvatyöllä, koululaisten aamu- ja ilt-

päivätoiminnalla, kriisityöllä, perheleireillä, taidelähtöisillä menetelmillä tai esimerkiksi turvakotipaikalla. (Avohuolto.)

Lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, kuntouttamiseksi tai huolenpidon järjestämiseksi lapsi voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimena, jos siihen on huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. (LsL 37. §.)

2.5 Lastensuojelun avohuollon prosessi

Lastensuojeluasiakkuus lähtee liikkeelle lastensuojeluilmoituksesta tai pyynnöstä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Ennen ilmoituksen tai arviointipyynnön tekemistä on herännyt huoli lapsesta. Hoidon ja huolenpidon laiminlyönti, haitalliset olosuhteet, tai lapsen oma huolestuttava käyttäytyminen ovat seikkoja, joista lain mukaan kaikkien sosiaalihuollon viranhaltijoiden ja työntekijöiden tulee ilmoittaa. Kynnys ilmoituksen tekemiseen on hyvin matala. Lapsen tai perheen avun tarve saattaa tulla esille esimerkiksi päiväkodissa, jossa lapsi käy. Myös sivulliset henkilöt, joilla ei ole ilmoitusvelvollisuutta, kuten naapurit tai isovanhemmat, voivat tehdä lastensuojeluilmoituksen. Heillä ei kuitenkaan siihen ole pakottavaa velvoitetta. Mahdollisesti myös lapsi itse saattaa hakea apua lastensuojelulta tai lapsen huoltaja voi kokea esimerkiksi jaksamisensa lapsen kasvatuksessa riittämättömäksi. (Taskinen 2007, 30; Rätty 2010, 191; LsL 25 a §.)

Lastensuojeluilmoitusilmoitus tehdään suullisesti tai kirjallisesti kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, kuten sosiaalivirastoon tai lastensuojelutoimistoon. Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi eroaa lastensuojeluilmoituksesta siten, että lastensuojelutarpeen selvitys tehdään yhdessä ja yhteisymmärryksessä vanhempien ja lapsen kanssa. (Rätty 2010, 192, 199.)

Kun lastensuojeluviranomaiset saavat ilmoituksen, on sosiaalityöntekijän välittömästi arvioitava kiireellisen lastensuojelun tarve. Tarvittaessa lapsi on sijoitettava kiireellisesti lapsen tilanteen turvaamiseksi, mutta jos tarvetta välittömiin toimiin ei ole, on sosiaalityöntekijän arvioitava seitsemän arkipäivän kuluessa, ryhdytäänkö lastensuojelutarpeen selvittämiseen. Useimmiten selvittämiseen ryhdytään, ja siitä alkaa lapsen ja huoltajien lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojelun asiakkuudesta ilmoitetaan välit-

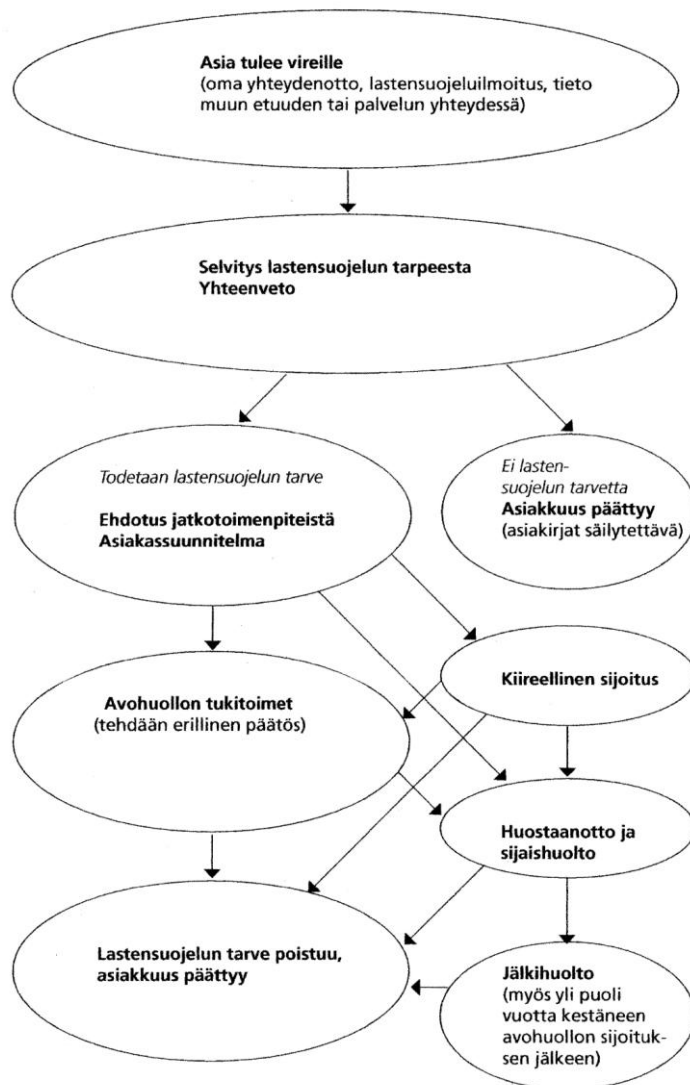
tömästi lapsen huoltajalle ja lapselle ja heille varataan vastaanottoaika selvitystä varten. (LsL 26 §; Rätty 2010, 219 – 220.)

Asiakkuuden alkaessa lapselle nimetään lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lastensuojelutarpeen selvityksessä arvioidaan lapsen tilanne kokonaisvaltaisesti, ja sitä varten sosiaalityöntekijä tapaa lasta, hänen vanhempiaan ja muita lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaavia henkilöitä. Lapsella on iästä riippumatta oikeus tuoda esille näkemyksensä ja toiveensa ja tätä varten sosiaalityöntekijän on tavattava lapsi henkilökohtaisesti riittävän usein. Sosiaalityöntekijä voi konsultoida myös lapsen läheisiä tai eri yhteistyötahoja. Lastensuojelutarpeen selvityksen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. (LsL 27 §, 29. §; Rätty 222 – 223; Taskinen 2007, 35.)

Lastensuojelutarpeen selvityksen perusteella arvioidaan lapsen edun toteutumista sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Jos aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin ei ole, asiakkuus päättyy. Selvitykseen liittyvät asiakirjat kuitenkin säilytetään ja arkistoidaan. Jos aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin on, laaditaan lapselle yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelmaan kirjataan olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve sekä palvelut ja tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. Asiakassuunnitelmassa arvioidaan se aika, jonka kuluessa asetetut tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asianosaisten mahdolliset eriävät mielipiteet tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestämisestä kirjataan ylös. Asiakassuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa ja muuten aina tarvittaessa. (Rätty 2010, 224, 234 - 239; LsL 30. §.)

Kuva 2 (Taskinen 2007, 33) selkeyttää lastensuojelun asiakasprosessia kokonaisuudessaan.

► Lastensuojelun asiakasprosessi

Kuva 2. Lastensuojelun asiakasprosessi (Taskinen 2007, 33)

3 TUKIPERHETOIMINTA

3.1 Tukiperhetoiminnan määrittelyä

Tukiperhetoiminta on vapaaehtoisuuteen perustuva lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Tukiperhetoiminnan tarkoituksena on toteuttaa lapsen oikeus lapsuuteen, leikkiin, huolenpitoon ja siihen, että vanhemmat saavat omaa aikaa sekä tukea vanhemmuuteensa. Tukiperhetoiminnan tavoitteena on tukea lapsen myönteistä kas-

vua ja kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien ja muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia. Tukiperheissä käy kaikenikäisiä lapsia mutta pääsääntöisesti he ovat alle 10-vuotiaita. Syitä tukiperheen hakemiselle voivat olla esimerkiksi yksinhuoltajuus, vanhemman uupuminen tai tarve omalle ajalle, fyysinen tai psyykinen sairaus, perheen heikko sosiaalinen tukiverkosto sekä vaikea ja raskas elämäntilanne. (Tukiperhe ottaa lapsen yökylään, tukihenkilö on lapsen luottoaikuinen; Tukiperhetoiminta; Tukihenkilö tai tukiperhe.)

Lapset viettävät tukiperheen luona keskimäärin yhden viikonlopun kuukaudessa perjantaista sunnuntaihin. Tänä aikana tukiperhe vastaa kokonaisuudessaan lapsen hoidosta ja ylläpidosta. Joskus lapsi voi olla tukiperheen luona pidemminkin ajanjakson, esimerkiksi loma-aikoina. Tukiperhe ja tuettava perhe sopivat keskenään tukiviikonloppujen sekä mahdollisten pidempien lomien ajankohdat. Tukiperheen ei ole tarkoitus järjestää lapselle mitään erityistä ohjelmaa, vaan tukiviikonloput vietetään tehden tavallisia arkeen kuuluvia asioita, kuten ulkoilu, leikkiminen ja yhdessä puuhasteleminen. (Tukiperhe ottaa lapsen yökylään, tukihenkilö on lapsen luottoaikuinen; Lapsi tukiperheessä; Ryhdy tukiperheeksi.)

Koska tukiperheitä tarvitaan monenlaisille lapsille, tarvitaan myös erilaisia tukiperheitä. Lasten yksilölliset tarpeet sekä tuettavien perheiden elämäntilanteet ja taustat vaikuttavat siihen, millaista tukiperhettä haetaan ja mitä tukiperheeltä vaaditaan. Tukiperheenä voi toimia lapsiperhe, lapseton pariskunta sekä yksinasuva henkilö. Joiltain lapsilta puuttuvat esimerkiksi isovanhemmat, joten tarvetta on myös ”tukimummoille” ja tukivaareille”. Ainut edellytys tukiperheeksi haluaville on se, että tukiperheen oman elämäntilanteen tulisi olla vakaa sekä perheenjäsenten keskinäisten suhteiden kunnossa. Tukiperheet ovat siis tavallisia perheitä, joilla on halua ja kykyä tarjota lapselle turvallista ja lämmintä huolenpitoa. Tukiperheellä tulee olla aikaa ja tilaa vieraallekin lapselle sekä kiinnostusta hoito- ja kasvatustyöhön. Heiltä odotetaan myönteisyyttä ja avoimuutta sekä joustavuutta ja sitoutumista. Tukiperheen tulee myös olla yhteistyökykyinen, jotta toimiminen tuettavan perheen ja sosiaalityöntekijöiden kanssa olisi mahdollisimman mutkatonta. On tärkeää, että tukiperheet ovat oikeasti valmiita sitoutumaan lapsen ja hänen perheensä tukemiseen. Tukiperheet ovat vaitiolovelvollisia, heidät koulutetaan tehtäväänsä ja heille annetaan ohjausta ja tukea jaksamiseen. Tukiperheen on tärkeää huolehtia siitä, että tukisuhteelle omistaudutaan omien voimavaro-

jen riittämisen mukaan. (Tukiperhe ottaa lapsen yökylään, tukihenkilö on lapsen luottoaikuinen; ryhdy tukiperheeksi; Tietoa tukiperheenä toimimisesta.)

3.2 Tukiperhe voimavarana

Tukiperhe toimii voimavarana sekä vanhemmalle että lapselle. Lapsi saa tukiperheessä hyvää huolenpitoa, erilaisia virikkeitä, uusia kokemuksia sekä mahdollisuuden virkistäytyä. Tukiperheessä lapsi myös tutustuu kasvuun ja kehitystä tukeviin luotettaviin aikuisiin ja saa uusia kavereita sekä mahdollisesti muita tärkeitä ihmissuhteita. Monet vanhemmat kokevatkin, että erilaisen perheen arjen seuraaminen ja siihen osallistuminen rikastuttaa lapsen elämää monin eri tavoin. Esimerkiksi yksinhuoltajaäidin lapselle tukiperheen isä voi osaltaan korvata omasta kodista puuttuvaa miehen mallia ja taas sisaruksettomalle lapselle tukiperhe voi tarjota ikäisiään leikkitovereita. (Tukiperhetoiminta – Jaettu kokemus yhteisistä hetkistä, tuesta ja lapsen ilosta!)

Lapsen vanhemmille tukiperhe antaa omaa aikaa sekä mahdollisuuden omien voimavarojen lisäämiseen. Tukiperheviikonloppujen tarjoamat hengähdystauot koetaankin erittäin tärkeiksi erityisesti vanhemman jaksamisen näkökulmasta. Kun lapsi on tukiperheessä, vanhemmat saavat hoitaa asioitaan ja keskittyä omaan hyvinvointiinsa. Pelastakaa Lapset ry:n teettämän kyselyn mukaan vanhemmat arvostivat erityisesti sitä, että tukiperheet ovat turvallisia ja luotettavia aikuisia joiden kanssa voidaan jakaa vastuuta lapsesta ja lapsen huolenpidosta. Jo tieto siitä, että perheen arjessa on mukana muitakin aikuisia, jotka ovat kiinnostuneet lapsen asioista, luovat tuettaville perheille turvallisuuden tunnetta ja sitä kautta vaikuttavat arjessa jaksamiseen. (Tukiperhetoiminta – Jaettu kokemus yhteisistä hetkistä, tuesta ja lapsen ilosta!; Kauppila & Salo 2011.)

3.3 Tukiperhetoiminta Kotkassa

Kotkan kaupunki on tukenut lapsiperheitä tukiperhetoiminnan avulla jo reilusti yli kymmenen vuoden ajan. Tukiperhetoiminnan tavoitteellisuus on lisääntynyt vuosien saatossa ja Kotkan sijaishuollossa on jo useiden vuosien ajan työskennellyt sosiaalityöntekijä jonka toimenkuvaan kuuluu tukiperhetoiminnan kehittäminen. Tukiperhetoiminnan laajentuessa on sijaishuollon työntekijöiden määrä lisääntynyt ja palvelua on alettu myymään myös lähikunnille. (Kiuru 2011.)

Kotkassa sijaishuollon työntekijöiden toimenkuvaan kuuluvat tukiperheiden rekrytointi ja koulutus, palkkioiden maksaminen sekä sopivan perheen etsiminen lapselle. He myös toimivat koko prosessin ajan tukiperheen tukena. Kotka esimerkiksi järjestää tukiperheilleen kuukausittain työnohjauksellisia vertaistyhmiä sekä kahdesti vuodessa virkistystoimintaa muun muassa retkien muodossa. Tukiperheet ovat vapaaehtoisia ja näin ollen palkkiot tukiperheenä toimimisesta ovat pieniä. Kulukorvaukset ja palkkioiden suuruudet vaihtelevat kunnittain. (Kiuru 2011.)

Syksyllä 2011 Kotkalla oli 74 tukiperhettä ja heillä yhteensä 130 tuettavaa lasta. Koko vuoden 2011 aikana oli tukiperhetoiminnan piirissä ollut syksyyn mennessä 148 lasta. Lasten iät vaihtelivat vauvaiästä aina varhaisiin teinivuosiiin saakka. Pisimmillään tukisuhteet ovat jatkuneet yli kymmenen vuoden ajan. (Kiuru 2011.)

Tukiperhetoiminta on kasvanut vuosien saatossa paljon. Vuonna 1998 tukiperheitä oli 17 ja tuettavia lapsia 65. Tukiperheiden määrä on siis kasvanut vuoteen 2011 mennessä noin nelinkertaiseksi ja tuettavien lasten määrä on kaksinkertaistunut. Määrät ovat kuitenkin laskeneet jonkin verran vuodesta 2010, jolloin tukiperheitä oli 84 ja lapsia 164. Taulukko 1 kertoo tarkemmin tukiperhetoiminnan piirissä olleista lapsista ja perheistä vuosina 1998–2010. (Kiuru 2011.)

Taulukko 1. Tukiperhetoiminta Kotkassa vuosina 1998 – 2010 (Kiuru 2010)

Vuosi	Tukiperheet	Lapsia
1998	17	65
1999	12	56
2000	13	84
2001	18	93
2002	18	107
2003	43	117
2004	58	138
2005	78	158
2006	70	154
2007	68	157
2008	67	139
2009	62	161
2010	84	164

Tukiperhetoiminta pohjautuu Kotkassa ns. huoltosuunnitelmaan, joka tehdään yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa. Suunnitelman tekoon osallistuvat myös lapsen vanhemmat, ja tukiperhe. Huoltosuunnitelmassa määritellään tukisuhteen tavoitteet sekä keinot niiden saavuttamiseksi. Huoltosuunnitelman aikana myös sovitaan, milloin tukiperhe ja tuettava perhe tapaavat ja kuinka usein huoltosuunnitelma tarkistetaan. Tukisuhde perustuu luottamuksellisuuteen, ja näin ollen tukiperheet ovat vaitiolovelvollisia lapseen ja hänen perheeseen liittyvistä asioista. Vaitiolovelvollisuus jatkuu vielä tukisuhteen raukeamisen jälkeenkin. Ainoastaan lapsen sosiaalityöntekijällä on oikeus saada tukiperheeltä tietoja lapsesta. (Kiuru 2011; Tukiperhe ottaa lapset yökylään, tukihenkilö on lapsen luottoaikuinen.)

Tukisuhteet vaihtelevat kestoltaan suuresti. Kotkassa pisimmät tukisuhteet ovat kestäneet hieman yli kymmenen vuotta ja keskimääräinen kesto tukisuhteelle on noin 3 – 4 vuotta. Tukisuhteen päättymisen taustalla voi olla erilaisia syitä. Tukisuhde voidaan lopettaa, jos tuettavan perheen tilanne on kohentunut niin paljon, ettei tukiperheelle enää koeta olevan tarvetta. Joissain tapauksissa tukisuhde voi loppua melko nopeastikin, jos esimerkiksi huomataan, ettei tukiperhe riitä vastaamaan tuettavan perheen tarpeisiin. Joskus tukisuhteen päättymisen taustalla voi myös yksinkertaisesti olla yhteistyön sujumattomuus. Joissain tilanteissa taas tukiperheen ja lapsen välille muodostuu niin luja side, että yhteydenpitoa jatketaan, vaikka viralliselle tukisuhteelle ei olisikaan enää tarvetta. (Kiuru 2011.)

3.4 Tukisuhteen kulku Kotkassa

3.4.1 Tukiperheen prosessi

Kotkassa sijaishuollon toimisto etsii jatkuvasti uusia tukiperheitä, avun tarpeessa olevien lapsien ja lapsiperheiden tueksi, muun muassa lehti-ilmoitusten avulla. Tukiperhetoiminnasta kiinnostuneita varten järjestetään kaksi kertaa vuodessa info-tilaisuus, jossa sijaishuollon työntekijät kertovat tukiperhetoiminnasta. Tämän jälkeen asiasta kiinnostuneiden on mahdollisuus hakeutua kerran vuodessa järjestettävällä tuleville tukiperheille suunnatulle tukikurssille. Ennen kuin perhe hyväksytään tukiperheeksi, kootaan ylös perheen perustiedot sekä kartoitetaan perheen historiaa ja motiiveja tukiperheeksi ryhtymisen taustalla. Lasten turvallisuuden takaamiseksi tutkitaan myös tukiperheen vanhempien rikostausta. Perheeseen tehdään kotikäynti ja kaikki perheenjä-

senet tavataan. Koulutuksen jälkeen perheiden kanssa keskustellaan vielä henkilökohtaisesti siitä, mitkä heidän mahdollisuutensa tukiperheenä toimimiseen ovat ja millaiselle lapselle he pystyisivät parhaiten tukeansa tarjoamaan. On tärkeää, että lapselle löydetään juuri hänelle sopiva tukiperhe ja otetaan huomioon lapsen mahdolliset erityistarpeet. Myös lapsen omat vanhemmat saavat esittää toiveita tulevan tukiperheen suhteen. (Kiuru 2011; Tukiperhe ottaa lapset yökylään, tukihenkilö on lapsen luottoaikainen; Tukihenkilö tai tukiperhe.)

Sopivan lapsen löydyttyä, sijaishuollon toimistosta otetaan yhteyttä lapsen sosiaalityöntekijään. Ensimmäiseksi sovitaan aloituspalaveri, jonka tarkoituksena on tutustuttaa lapsen oma perhe ja tukiperhe toisiinsa. Palaveriin osallistuvat myös lapsen sosiaalityöntekijä sekä sijaishuollon toimiston työntekijä. Aloituspalaverissa käydään läpi tukiperhetoiminnan perusasiat sekä sovitaan ensimmäinen tutustumiskäynti, jolloin lapsi pääsee yhdessä vanhempiensa kanssa tutustumaan uuteen tukiperheeseensä. Kun tukisuhde on saatu aluilleen, voivat lapsen oma perhe ja tukiperhe sopia tulevien tapaamisten ajankohdista sekä käytännönasioista keskenään. (Kiuru 2011.)

3.4.2. Lapsen prosessi

Lapsen matka kohti omaa tukiperhettä saa yleensä alkunsa, kun sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijä saa tiedon tukiperheen tarpeesta. Tuen tarve voi nousta esiin eri tahojen kautta, kuten neuvolan, perheneuvolan, tai mielenterveystoimiston. Kun tarve on ilmennyt, sosiaalityöntekijä keskustelee lapsen vanhempien kanssa mahdollisuudesta tukiperheeseen sekä kertoo, mitä tukiperhetoiminta pitää sisällään. Jos perhe kokee tukiperhetoiminnan heille mahdollisesti sopivana tukimuotona, niin sosiaalityöntekijä lähtee viemään asiaa eteenpäin sijaishuollon toimiston työntekijöille, jotta tukiperheprosessi saadaan aluilleen. Kotkassa tukiperheen tarpeessa olevia lapsia on tällä hetkellä enemmän kuin tukiperheitä on tarjolla, ja siksi lapsi joutuukin yleensä odottamaan jonkun aikaa jonossa, ennen kuin sopiva perhe löytyy. Tarkoituksena kuitenkin olisi, että lapsi löytäisi perheen puolen vuoden tai viimeistään vuoden sisällä. Erityistapauksissa, kuten erityistä tukea vaativien lasten kohdalla, tukiperheen etsiminen saattaa viedä enemmän aikaa ja joissain tilanteissa tukiperhe voi jäädä jopa kokonaan saamatta. (Kiuru 2011.)

Kun sopiva perhe löytyy, jatkuu prosessi samalla tavalla kuin tukiperheen kohdalla, eli tapaamisilla ja tutustumisilla sekä yhteisten pelisääntöjen sopimisella. Kun tukisuhte on saatu aluilleen, sen kulkua seurataan jatkossa lapsen oman sosiaalityöntekijän toimesta. Noin vuoden välein sosiaalityöntekijä kutsuu tukiperheen ja tuettavan perheen koolle ja tällöin käydään keskustelua heidän kanssaan tukisuhteen toimivuudesta ja mahdollisesti esille nousseista pulmista sekä tehdään päätös tukisuhteen jatkamisesta tai lopettamisesta. (Kiuru 2011.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössämme tutkimusongelmana on, millaisen merkityksen tukiperhe saa lapsen elämässä lapsen omasta näkökulmasta. Tutkimuksessamme halusimme saada selville, kuinka tärkeä tukiperhe on lapselle ja millaisia asioita lapsi tuo esille tukiperheestään ja siellä viettämästään ajasta. Koska lapsen etu tulee ensisijaisesti huomioida lastensuojelun tukitoimia ja palveluita järjestettäessä, tavoitteenamme on poimia haastatteluista niin lapsen etua puoltavia seikkoja kuin mahdollisesti esiin nousevia negatiivisia asioita. Lapsen etua arvioitaessa lapsen mielipiteillä ja ajatuksilla on merkitystä ja ne tulee selvittää. Opinnäytetyössä koimmekin erittäin tärkeäksi lapsen äänen esille tuomisen.

Pyrimme löytämään tutkimusongelmaamme vastauksia seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- Millainen suhde lapselle on tukiperheeseen?
- Millaista sisältöä tukiperhe tuo lapsen elämään?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla haluamme selvittää, miten tärkeä tukiperhe on lapselle ja miten hän perheen luona viihtyy sekä millaisia ihmissuhteita tukiperhe on lapsen elämään tuonut. Toisen tutkimuskysymyksen avulla haemme vastausta siihen, millaisia asioita tukiperheessä tehdään ja mitkä niistä ovat lapselle merkittäviä.

4.2 Aikaisempia tutkimuksia

Tukiperhetoimintaa on tutkittu hyvin vähän alle 10-vuotiaan lapsen näkökulmasta niin, että tutkimusaineisto koostuisi lasten haastatteluista. Aihetta on tutkittu enemmän lasten vanhempien, nuorten ja tukiperheen näkökulmasta.

Pelastakaa Lapset ry:n keskustuimiston lastensuojelupalveluiden kehittämissyksikkö toteutti vuonna 2007 opinnäytetyöemme kannalta tärkeän selvityksen, johon vertaamme tutkimustuloksiamme. Kyseisessä tutkimuksessa tarkoituksena oli kysyä tukiperheessä käyviltä lapsilta, heidän vanhemmiltaan ja tukiperheiltä heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan tukiperhetoiminnasta. Opinnäytetyössämme huomioimme ainoastaan lasten kyselyn tulokset. Selvityksessä oli mukana 85 lasta. (Tukiperhetoiminta – Jaettu kokemus yhteisistä hetkistä, tuesta ja lapsen ilosta! 2007.)

Saara Keränen tarkasteli lisensiaattitutkimuksessaan (2004) lasten osallistumista tukiperhetoimintaan ja tukiperhetoiminnan merkitystä. Tutkimusaineisto koostui 14 Pelastakaa Lapset ry:n tukiperhetoiminnan piirissä olevan lapsen haastattelusta, joiden tukisuhde oli kestänyt yli vuoden ajan. Iältään lapset olivat 7 – 14-vuotiaita. Tutkimus keskittyi lapsiin osallistujina tukiperhetoiminnan toimintaketjussa ja lasten tukiperhekäynneilleen antamiin merkityksiin. Keräsen tutkimus toi esiin, että tukiperheessä lapsissa vahvistuivat luottamus toisiin, usko itseensä, hyväksytyksi tuleminen ja ystäväystymisen kokemukset. Lapsille tärkeitä olivat tukiperheiden tai lähistön muut lapset, perheen aikuiset, ympäristö ja eläimet. Toisten lasten kanssa oleminen ja leikkiminen antoivat ystäväyden, turvan ja jakamisen kokemuksia. Omasta kodista poikkeava ympäristö kiinnosti lapsia, ja etenkin eläinten hoitaminen osoittautui monelle lapselle tärkeäksi. Parhaimmillaan lapsi sai tukiperheessään hellyyttä, läheisyyttä ja lohtua sekä kokemuksen kuulluksi tulemisesta.

Mikkolan ja Niemen (2008) opinnäytetyössä haastateltiin seitsemää 11 – 18-vuotiasta lasta, joiden tukisuhde oli jo päättynyt. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata tukiperheissä käyneiden tukilasten kokemuksia tukiperhetoiminnasta. Nuorilta kysyttiin myös, mitä he kehittäisivät tukiperhetoiminnassa omien kokemustensa perusteella. Tukiperheet koettiin enemmän ennaltaehkäisevänä kuin korjaavan tukena, tarjoten lapselle turvallisen paikan viettää viikonloppuja. Kehittämisen näkökulmasta tärkeää olisi kuulla tuki-

lapsia jo ennen tukisuhteen aloittamista, jotta pystyttäisiin paremmin huomioimaan lapsen yksilölliset tarpeet koko tukiprosessin ajan. (Mikkola 2008.)

Kaisa Palonen (2003) tarkasteli tutkimuksessaan tukiperhetoimintaa lastensuojelun jälkihuollossa. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mikä on tukiperheen merkitys nuoren itsenäistymiselle. Tutkimusaineiston muodostivat viiden jo itsenäistyneen nuoren ja viiden tukiperheen teemahaastattelut. Tutkimuksessa kävi ilmi, että tärkeää nuoren itsenäistymisen kannalta on se, että tukiperhe tarjoaa nuorella kokemuksia läsnä olevista ja luotettavista aikuisista. (Palonen, K. 2003.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1. Tutkimusmenetelmä

Tutkimusote opinnäytetyössämme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti pyrimme opinnäytetyössämme ymmärtämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja syvällisesti ihmisten antamia merkityksiä asioille, mikä meidän tutkimuksessamme tarkoittaa sitä, että pyrimme ymmärtämään lasten antamia merkityksiä tukiperheelleen. Laadullisen tutkimuksen metodeilla tutkittavan ääni ja eri näkökulmat pääsevät hyvin esille. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusjoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 160 – 161, 164.)

5.2 Avoin haastattelu

Aineiston keräämisessä tarkoituksenamme oli, että lapsi saa vapaasti kertoa ilman johdattelua tukiperheestään, ja tarvittaessa ohjaamme keskustelua apukysymyksin. Keräsimme aineiston avoimena eli strukturoimattomana haastatteluna. Heti alussa tiesimme, että aineiston keräämisessä on oleellista suora kielellinen vuorovaikutus lapsen kanssa. Kun halusimme selvittää, millaisen merkityksen lapsi antaa tukiperheelleen, oli tärkeää, että lapsi sai aktiivisena osapuolena tuoda vapaasti esille itseään koskevia asioita ilman liiallista johdattelemista. Pidimme tärkeänä, että saamme mahdollisuuden selventää ja syventää lasten esille tuomia asioita lisäkysymyksillä, kuten avoimessa haastattelussa on mahdollista. (Hirsjärvi ym. 2010, 204 – 205, 209.)

Avoimen haastattelun tavoitteena on selvittää haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, käsityksiä ja tunteita sen mukaan kuin ne tulevat aidosti esiin keskustelun aikana. Vaikka keskustelu on haastattelutilanteessa vapaamuotoista, tulee haastattelijan ohjata sitä aiheeseen vievillä apukysymyksillä, jotta saataisiin kokoon mahdollisimman paljon tutkimuksen kannalta hyödyllistä materiaalia. Aihe voi jopa muuttua keskustelun kuluessa, ja näin kävikin jokaisen haastattelun aikana. Tällöin meidän tuli ohjata keskustelu takaisin aiheeseen. Avoimessa haastattelussa ei ole kiinteää runkoa, joten tilanteen ohjailu jääkin haastattelijoiden huoleksi. Avoimen haastattelun aineisto on konteksti- ja tilannesidonnaista, joten tuloksia ei saa yleistää liiaksi. (Hirsjärvi ym. 2010, 207, 209; Vuorela 2005, 38 – 39.)

Muodostimme haastattelua varten apukysymyksiä, jotka tukivat kahta tutkimusongelmaamme. Pyrkimyksenämme oli olla johdattelematta näillä kysymyksillä liikaa mutta se osoittautuikin oletettua haastavammaksi.

5.3 Lapset haastateltavina

Lapsiin suunnatussa kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään lapsen tapaa jäsentää maailmaa sekä sitä, miten hän siinä toimii. Haastattelun toivotaankin tuovan esiin lapsen aidot kokemukset ja lapsen äänen. Ei voida kuitenkaan olettaa, että lapsen ääni kuultaisiin sellaisenaan, ilman ulkoisia vaikutustekijöitä, sillä jo tutkimustilanne ja haastattelijoiden tapa toimia muovaavat lapsen kertomusta. (Alasuutari 2005, 162.)

Vaikka haastattelutilanteissa lapsia ja aikuisia koskevat suurimmaksi osaksi samat periaatteet, on lasten haastatteluissa aivan omanlaisensa haasteensa. Lasten vastaukset saattavat olla tulkinnanvaraisia, ja niistä on tutkijan itse osattava poimia merkityksiä tutkimuksen tarkoitusta ajatellen, kun taas aikuisten kohdalla on helpompi saada suoraan kysymykseen suora vastaus. Haastattelun onnistumisen keskeisiä elementtejä ovat niin lasten kuin aikuistenkin kohdalla luottamus, kiinnostus ja toisen ajatusten arvostaminen. Tutkimusaineisto ja tutkimustulokset ovat erityisesti lasten haastatteluissa riippuvaisia siitä, miten haastattelijat ja lapset tulevat keskenään toimeen ja kuinka luontevaa keskustelu on. Sujuva ja mielekäs vuorovaikutus on tärkeää, jotta haastattelijat saa lapsen puhumaan omista näkemyksistään. (Tuononen 2005, 34; Kokkonen 2012, 30.)

Lapsia haastateltaessa aikuisen on vältettävä korostamasta auktoriteettiasemaansa, jotta haastattelutilanne olisi mahdollisimman tasavertainen haastattelijan ja haastateltavan suhteen. Jos tutkimuksen tavoitteena on kuulla lapsen ääni, lapsen ja aikuisen epätasa-arvo saattaa heijastua siihen haastattelun tavoitteiden vastaisesti, jolloin lapsi esimerkiksi pyrkii antamaan aikuiselle ”oikeat vastaukset” tai kertoo asioita, joita olettaa haastattelijan odottavan. Välttyäkseen tältä aikuisen on oltava aidosti kiinnostunut kuuntelemaan lasta ja ymmärtämään lapsen tavan nähdä asioita. Täytyy myös muistaa, että kaikki lapset eivät ole tottuneet haastattelun tyyppisiin vastavuoroisiin dialogeihin, jossa ei kerrota kysymykseen oikeaa tai väärää vastausta. Kaikki lapset eivät myöskään ole tottuneet ilmaisemaan mielipiteitään, jos aikuiset eivät ole olleet niistä aikaisemmin kiinnostuneita. Tällöin lapsen voi olla haasteellista ilmaista haastattelutilanteessa omia ajatuksiaan ja mielipiteitään. (Alasuutari 2005, 152 – 153; Tuononen 2005, 33 – 35; Kokkonen 2012, 30 – 31.)

Lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa haasteellisuutta luo myös lapsen aikuista rajallisempi kyky ymmärtää abstrakteja käsitteitä sekä alhaisempi kielellinen kapasiteetti. Lasten haastatteluissa olisi siis hyvä käyttää mahdollisimman lyhyitä sanoja ja kysymyksiä. Kohdennetut kysymykset ovat usein tarpeen avointen kysymysten ohella, sillä niillä voidaan pyytää lasta selventämään kertomustaan sekä tarvittaessa ohjata aiheeseen. Haastattelijan tulee huolehtia siitä, että lapsi varmasti ymmärtää käsitteet ja kysymykset, joita aikuinen esittää, jolloin vältytään esimerkiksi ”en tiedä” -vastauksilta. (Tuononen 2005, 32 – 33; Kokkonen 2012, 32.)

Ennakoinnilla, ympäristötekijöillä ja joustavuudella on lasten haastatteluissa suurempi merkitys onnistumisen kannalta kuin aikuisten kohdalla. Esimerkiksi häiriötekijät tulee minimoida etukäteen ja haastattelutilanteet tulee suunnitella huolellisesti. Haastattelijoiden tulee varautua siihen, että haastattelussa on joustettava tilanteen ja lapsen mukaan. Esimerkiksi joskus haastattelu saattaa olla jopa tarpeen keskeyttää hetkeksi. Aikuisen tulee olla haastatteluhetkellä herkkä lapsen omille kertomuksille eikä edetä ainoastaan laadittujen kysymysten mukaan. Joskus lapset saattavat alkaa kertoamaan tarinaa ohi käsiteltävän aiheen, mutta aikuisen tulee muistaa, että juuri nämä kyseiset tarinat voivat olla lapselle itselleen erittäin merkityksellisiä. Parhaimmillaan haastattelutilanne voi olla lapselle positiivinen kokemus osallisuudesta ja aikuisen jakamattomasta huomiosta. (Tuononen 2005, 34 – 36.)

5.4 Tutkimusjoukko ja aineiston hankinta

Kotkan sijaishuollon toimisto auttoi meitä haastateltavien lasten hankkimisessa. Kirjoitimme lasten vanhemmille kirjeen (ks. liite 1), jossa kerroimme opinnäytetyöstämme ja siihen liittyvästä aineistonkeruusta eli lasten haastatteluista sijaishuollon toimistossa. Tavoitteenamme oli saada tutkimukseen kuusi lasta, iältään 6 – 9-vuotiaita. Sijaishuollon toimiston henkilökunta lähetti kirjeen tutkimukseen sopiville perheille, ja haastatteluun suostuneet palauttivat vastauksen sijaishuollon toimistolle.

Kotkan kaupungin tukiperhetoiminnan piirissä oli vuoden 2011 marraskuussa 38 tutkimukseemme soveltuvaa lapsiperhettä, joille kirje lähetettiin. Lapsia näissä perheissä oli yhteensä 42. Kirjeessä pyysimme lupaa haastatella perheen lasta ja palauttamaan suostumuslomakkeen viikon kuluessa kirjeen vastaanottamisesta.

Vastauksia tuli määräaikaan mennessä neljä. Yhdessä perheessä oli kaksi lasta, jotka toivoivat pääsevänsä haastatteluun yhdessä ja että haastattelu suoritettaisiin heidän kotonaan. Toinen lapsista oli 5-vuotias, joten tässä kohtaa muutimme tutkimuksemme koskevaksi 5 – 9-vuotiaita lapsia. Saimme siis haastateltavaksi viisi lasta, mutta yksi lapsista ei kuitenkaan saapunut sovittuna aikana sijaishuollon toimistolle haastattelua varten eikä perheeseen saatu yhteyttä. Haastateltavia lapsia jäi näin ollen neljä, ja heistä kolme oli tyttöjä ja yksi oli poika. Lopulliseksi vastausprosentiksi jäi 9,5.

Haastattelimme kahta lasta sijaishuollon toimiston tiloissa ja sisaruksia heidän omassa kodissaan. Haastatteluihin varasimme aikaa tunnin verran ja nauhoitimme jokaisen haastattelun ääninauhurilla. Halutessaan lapset saivat haastattelun aikana piirtää kuvan tukiperheestään, mutta emme analysoineet tuotoksia millään tavalla. Lapsi kuitenkin sai piirtämänsä kuvan avulla kertoa tukiperheestään, ja tällöin lapsen kertoma oli osa nauhoitettua tutkimusaineistoa.

5.5 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkimusaineisto koostui äänitetyistä haastatteluista, jotka litteroimme kirjoittamalla ne sanatarkkaan tietokoneelle. Ainoastaan aiheeseen täysin kuulumattomat kohdat jätimme haastatteluista kirjoittamatta.

Analysoimme tutkimusaineiston sisällönanalyysilla. Analyysivaiheessa pyritään rakentamaan tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, jotta siitä voidaan tehdä johtopäätökset. Hajainen aineisto muutetaan mielekkääksi kokonaisuudeksi, jolloin tutkimusaineiston informaatioarvo kasvaa. Kyseessä on tekstianalyysi, jossa on tarkoitus kuvata tutkimusaineistoa eli tutkittavien dokumenttien sisältöä sanallisesti. Pilkoimme tutkimusaineiston osiin käsittelyä varten, jonka jälkeen kokosimme sen uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 107; Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Sisällönanalyysissa pyritään laajasta aineistosta erottamaan tutkimuksen kannalta olennaisin tieto. Tarkoituksenamme oli esittää tutkimustulokset opinnäytetyömme kahden tutkimuskysymyksen avulla, joten litteroinnin jälkeen teemoittelimme tutkimusaineiston niiden mukaan. Teemoittelun avulla on tarkoitus poimia aineistosta teemoja kuvaavia näkemyksiä, joilla alamme rakentamaan vastausta tutkimuskysymyksiimme. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93; Eskola & Suoranta 2008, 152, 154.)

Kävimme litteroidut haastattelut läpi yksi kerrallaan ja poimimme niistä tutkimuksemme kannalta olennaista tietoa sen mukaan, kumpaan tutkimuskysymykseen se liittyi. Näin molemman teeman alle muodostui pitkä liuta kopioituja haastattelupätkiä, joiden pohjalta kirjoitimme yhteenvedon tutkimuksen tuloksista.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastatteluhetkellä lasten tukisuhteet olivat kestäneet reilun vuoden, noin kolme vuotta ja seitsemän vuotta. Tukisuhteen alkaessa lapset olivat iältään 1,5 – 6-vuotiaita. Haastattelemamme lapset eivät osanneet kertoa, miksi käyvät tukiperheen luona. Kysyttäessä lapset vastasivat muun muassa: ”*Meen sinne leikkii Mustin kaa*” tai ”*Koska siel on kiva käyä*”. Yksi lapsista toi esille, että hänen äitinsä lepää ja siivoaa tukiviiikonloppujen aikana. Osa lapsista kävi tukiperheen luona yksin kun taas osa yhdessä sisarustensa kanssa.

6.1 Lapsen suhde tukiperheeseen

Kun pyysimme lapsia kertomaan tukiperheestään, nousivat heti ensimmäisenä esille tukiperheen lapset ja lemmikkieläimet, joiden ympärille lähestulkoon koko haastattelu kiteytyi. Yhdellä haastatelluista lapsista oli tukiperheessä samanikäinen leikkikaveri,

jonka kanssa hän vietti paljon aikaa. Kahden lapsen kohdalla tukiperheen vanhempi poika nousi useasti keskustelun aiheeksi ”isovelimäisenä” hahmona, jonka seurassa lapset viihtyivät hyvin. Yhdelle lapselle taas tukiperheen lemmikkikoira oli äärimmäisen tärkeä, ja lapsi kertoikin koiran olevan ainut syy, miksi halusi perheen luona käydä. Kyseisessä tukiperheessä ei ollut muita lapsia eikä lähiympäristössäkään ollut leikkitovereita. Aikuisten lisäksi lapset selvästi kaipasivat ikäistään seuraa. Leikkikaverin puuttuminen koettiin ikävänä asiana:

”siel on aina välil tylsääkii - - ja siel ei oo yhtää lapsiikaa siel lähel jonka kaa leikkii”

Yksinhuoltajaperheestä lähtöisin olevalla pojalla ei ollut miehen mallia omassa kodissaan ja pojan kertoman mukaan he eivät myöskään tukiperheen isän kanssa viettäneet paljoakaan kahdenkeskistä aikaa. Voisimme kuitenkin olettaa, että juuri tällainen ajanvietto olisi pojalle tärkeää ja mieluisaa.

Suurin osa lapsista selvästi odotti tukiperheviikonloppuja. Lapset muun muassa kertoivat, milloin vierailevat tukiperheensä luona ja milloin esimerkiksi isovanhempiensa luona. Lapset siis kertoivat tukiperheestään kuin keistä tahansa läheisistä, eivätkä he kokeneet tukiperhevierailuja mitenkään erityisjärjestelynä. Tukiperhe nousi esille mukavana yökyläpaikkana, eivätkä lapset osanneet kertoa tarkempaa syytä vierailuihin:

”Yleensä mä käyn mummolla ja sitte Vilmalla (nimi muutettu), sillo ku tulee viikonloppu sitte miä meen mummolle ja sitte ku tulee toinen sitte miä käyn Vilmalla ja sitte ku tulee kolmas sitte miä meen mummolle ja sitte Vilmalle sitte...”

Lasten puheista kävi ilmi, ettei tukiperheiden kanssa juurikaan pidetä yhteyttä tukiviikonloppujen ulkopuolella. Jotkut lapsista saattoivat satunnaisesti soitella tukiperheen kanssa tai sopia tapaamisia tukiviikonloppujen ohelle, esimerkiksi ylimääräisten reissujen merkeissä. Lapset kertoivat joskus ikävöivänsä omia vanhempiaan, mutta koti-ikävä ei korostunut lasten puheissa mitenkään erityisesti. Lasten kertoman mukaan myöskään yhteyttä omaan perheeseen ei juuri pidetty tukiviikonloppujen aikana.

6.2 Tukiperheen tuoma sisältö lapsen elämään

Haastattelun aikana yksi lapsista halusi piirtää kuvaa tukiperheestään. Hän piirsi ensimmäiseksi kodin, jossa tukiperhe asuu, ja kertoi kuvan avulla talosta ja pihapiiristä yksityiskohtineen. Tukiperheen asuinympäristö, ja etenkin sen erilaisuus omaan kotiin verrattuna, nousi kaikissa haastatteluissa merkittävään rooliin. Lapset kertoivat muun muassa lähellä sijaitsevista vesistöistä, metsistä, pelloista ja suurista kivistä. Lasten puheissa pihapiiri ja lähiympäristö olivat niitä tärkeimpiä paikkoja, joissa aikaa vietettiin:

”tossa vieressä on kiviä jonka pääl leikitää -- Liisal (nimi muutettu) on se yks se amme, pehmeä amme mikä laitetaan ulos”

”Minnan ja Sepon (nimet muutettu) luona on pelto ja metsää ja ja sitten juostaa siel ja leikitää”

”kivillä leikitään ja autoilla... ja leikitään välillä sisällä”

Kun kysyimme lapsilta, mitä he puuhastelevat tukiviikonloppujen aikana, kaikki lapset toivat esille arkisia asioita: leipominen, kaupassa käynti, piirtäminen, pelien pelaaminen, uiminen, mäenlasku, saunominen, tv:n katselu ja leikkiminen. Osalle lapsista tukiperhe tarjosi sellaisia virikkeitä, jotka omasta kodista puuttuivat kuten, leikkimökin, trampoliinin, pihasaunan, uimarannan välittömän läheisyyden, metsäretkiä ja koiran ulkoiluttamista. Tämän kaltaiset asiat saattavat olla lapselle suurikin elämys:

”Käyää lenkil koiran kaa ja sit... ööö... ja välil käyää jossaa uimassa”

”Sitte kun myö ollaan käyty saunassa ni mie aina meen hyppäämään hankeen!”

”Me leikitää kotia ja sitte mennää kans hyppimään tramppoliini!”

”Ens kerral myä leivotaa joulupipareit!”

Arkisen puuhastelun lisäksi jokaisen lapsen tukiperheessä tehtiin myös satunnaisesti erilaisia retkiä ja reissuja, esimerkiksi jokakesäinen huvipuistoretki, kylpyläreissu,

käynti Maretariumissa tai ulkona syöminen. Lapset eivät kuitenkaan korostaneet erityisohjelmaa, vaan esille nousi toistuvasti arkinen yhdessäolo:

”Me käydään jossaa retkil niiku viimeks me käytiin jossaa imatran kylpyläs”

7 TULOSTEN ANALYYSI

Opinnäytetyössämme oli tarkoitus selvittää, millaisen merkityksen tukiperhe saa lapsen elämässä lapsen omasta näkökulmasta. Tavoitteenamme oli poimia haastatteluista lapsen etua puoltavia seikkoja sekä mahdollisesti esiin nousevia negatiivisia puolia tukiviikonlopuista.

Vaikka tutkimusaineiston kerääminen osoittautui oletettua haastavammaksi, saimme mielestämme riittävän vastauksen tutkimusongelmaamme. Haastattelujen jälkeen epäroimme saadun materiaalin riittävyttä, mutta analysointivaiheessa saimme kuitenkin huomata että, lapset olivat tuoneet esiin tutkimusongelmaamme tukevia asioita enemmän kuin luulimme.

Ihmissuhteiden sijaan lasten puheissa korostuivat asiat, joita tukiviikonloppujen aikana tehdään. Tämä on kuitenkin luonnollista, sillä lapset usein kuvaavat asioita tekemisten kautta. Lapset kokivat tärkeänä arjen yhdessäolon, eivätkä he odottaneet, että tukiperhe järjestäisi heille minkäänlaista erityisohjelmaa. Vasta lapsilta kysyttäessä he mainitsivat esimerkiksi satunnaisista kylpylä- ja huvipuistoreissuista. Lapset eivät siis antaneet erityisen suurta merkitystä tämän kaltaiselle toiminnalle, vaan nauttivat arkisesta puuhastelusta tukiperheen kanssa sekä heiltä saadusta huomiosta. Samanlaisia asioita nousi esiin sekä pelastakaa lapset ry:n (2007) selvityksessä, että Saara Keräsen (2004) tutkimuksessa.

Lasten puheissa merkittäviksi asioiksi tukiperheessä nousi sellaiset seikat, jotka omasta kodista tai lähipiiristä ja -ympäristöstä puuttuivat. Esimerkiksi kaupunkiympäristössä asuvalle lapselle tukiperheen erilainen asuinympäristö tarjoaa aivan omanlaisiaan virikkeitä ja elämyksiä peltoineen, vesistöineen, metsineen ja pihasaunoineen. Joissain tapauksissa taas tukiperhe voi tuoda lapsen elämään tärkeän omasta perhepiiristä puuttuvan ihmissuhteen, kuten isähahmon tai sisaruksen. Myös esimerkiksi tukiperheen lemmikkieläimen hoivaaminen voi olla sellaiselle lapselle tärkeä kokemus, jolla ei

omassa kodissa lemmikkiä ole. Myös nämä edellä mainitut tutkimustulokset ovat pitkälti yhdenmukaisia Keräsen (2004) ja Pelastakaa Lapset ry:n tutkimuksien kanssa.

Lapset kokevat tukiperheen osana normaalia lähiverkostoa osaamatta tarkemmin kertoa syitä tukiviikonloppujen taustalla. Tukiviikonloput toistuvat rutiininomaisesti ja lapset osaavat odottaa niitä. Suurin osa lapsista selvästi viihtyy tukiperheen luona ja tukiperheestä on muodostunut tärkeä osa lapsen elämää.

Tutkimuksen edetessä esiin nousseiden seikkojen myötä aloimme pohtia tukiperhe-toimintaa yhä enemmän lapsen edun näkökulmasta sekä sitä, kuinka hyvin se vastaa lapsen tarpeisiin. Suurimmalle osalle lapsista tukiperhetoiminta selvästi näyttäytyi lapsen edun mukaisena tukitoimena, mutta haastatteluissamme nousi esille myös sellainen tapaus, jossa tukiperhe ei täysin vastannutkaan lapsen tarpeita ja toiveita. Tukisuhte oli kestänyt useita vuosia, ja lapsi kaipasi jo ihan erilaisia asioita kuin taaperokäisenä. Kun tukiperheessä tai heidän asuinympäristössään ei ole leikkiveriteita tai juuri muitakaan mieluisia virikkeitä, voi lapsi kokea tukiviikonloput vähemmän mukavina. Tällaisissa tapauksissa tulisikin mielestämme kiinnittää erityistä huomiota lapsen toiveisiin, jotta tukiviikonloput olisivat mahdollisimman miellyttäviä ja täten lapsen edun mukaisia. Samoin kuin tukiviikonloput ovat odotettuja hengähdyshetkiä lapsen vanhemmille, tulisi niiden olla myös lapselle mieluisa irtiotto oman kodin arjesta.

8 POHDINTA

Mielestämme tutkimustuloksemme tukevat Kotkan sijaishuollon kehittämistyötä lapsen edun arvioimisen näkökulmasta. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua itseä koskeviin asioihin, mikä tarkoittaa sitä, että lapsen mielipiteet ja näkemykset otetaan huomioon. Tutkimuksemme nosti lapsen äänen kuuluviin, ja sitä kautta saimme tietää, millaisia asioita lapset tukiperheessään pitävät merkittävinä ja mikä saa lapset viihtymään tukiperheen luona. Lapsen edun toteutumisen kannalta on tärkeää, että lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet selvitetään jo ennen tukisuhteen alkamista ja että ne huomioidaan koko tukisuhteen ajan. Etenkin pitkässä tukisuhteessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että lapsen kasvaessa ja kehittyessä hänen tarpeensaakin muuttuvat.

8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen kriteereihin nähden haastateltavien lasten määrä oli riittävä. Haastattelumateriaali tosin jäi sisällöltään oletettua niukemmaksi tutkimusongelmaamme ajatellen: toivoimme että lapset olisivat tuoneet esiin syvällisempiä merkityksiä tukiperheestään. Odotuksemme olivat ehkä kuitenkin liian suuret siihen nähden, että haastateltavat olivat alle 10-vuotiaita lapsia. Osa haastateltavista lapsista oli hyvin vähäsanaisia, kun taas osa puhui paljon, mutta ohi aiheen. Jos aika olisi riittänyt, niin olisimme yrittäneet saada vielä pari lasta lisää mukaan tutkimukseen. Tämän kaltainen haastattelutilanne oli meille aivan uusi ja kokemuksena opettavainen. Lapsia oli yllättävän vaikea saada keskittymään haastattelutilanteeseen, ja näin jälkikäteen ajateltuna olisimme voineet varautua haastatteluihin paremmin ja tehdä tiettyjä asioita toisin. Esimerkiksi tarjolla olevat naposteltavat olisi voinut antaa vasta haastattelun lopussa, sillä niiden syöminen häiritsi lasten keskittymistä aiheeseen.

Tutkimuksen alusta asti oli selvää että lapset haastateltaisiin ilman vanhempia, jotta heidän läsnäolo ei vaikuttaisi lasten kertomuksiin. Koska tutkimustehtävänäemme oli tutkia aihetta lapsen näkökulmasta, emme lähteneet sen suuremmin selvittämään tukiperheessä käymisen taustalla olevia syitä. Samasta syystä emme myöskään selvittäneet lapsen perhetaustoja. Tutkimuksen edetessä saimme kuitenkin huomata, että tulojen ja johtopäätösten kannalta kyseiset tiedot olisivat olleet näkökulmaa avartavia.

Koska tutkimuksemme kohdistui lapsiin, tulee ottaa huomioon, että lasten kertomukset ovat usein tulkinnanvaraisia ja tilannesidonnaisia. Tämän vuoksi tutkimustuloksia ei voida yleistää liiaksi. Välillä lasten puheet menivät täysin ohi aiheesta, olivat selvästi mielikuvituksen tuotetta tai niiden sisältö vaihtui kesken kaiken. Tutkimuksemme luotettavuutta kuitenkin puoltaa se, että tutkimustuloksemme olivat pitkälti yhdenmukaiset muiden aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa.

Käyttämämme lähteet olivat ajankohtaisia ja luotettavia. Ongelmalliseksi kuitenkin muodostui se, että tukiperhetoimintaan liittyvää kirjallisuutta ei juurikaan ollut ja olemassa olevia teoksia emme saaneet käsiimme, siksi jouduimme tukiperhe-kappaleessa tukeutumaan pitkälti Internet-lähteisiin ja Kotkan sijaishuollolta saatuihin materiaaleihin. Myös aikataulun tiukkuus asetti rajoja lähdemateriaalin hankintaan.

8.2 Tutkimusprosessi

Tutkimusprosessin alkaessa tiesimme, mitä lähdemme tutkimaan, mutta tutkimuskysymysten muotoilu ja teoriapohjan määrittäminen osoittautui yllättävän haastavaksi ja aikaa vieväksi vaiheeksi. Tuhlasimme alussa aivan liikaa aikaa sellaisten yksityiskoh- tien hiomiseen, jotka yleensä muotoutuvat lopullisesti vasta tutkimusprosessin edetes- sä.

Opinnäytetyömme alkuvaiheessa aihe innosti ja motivoi meitä suuresti ja tutkimus- suunnitelma etenikin hyvin jouhevasti. Saimme suoritettua haastattelut ja litteroitua aineiston suunnitellun aikataulun mukaisesti, mutta tämän jälkeen tietyt elämäntilan- teen muutokset hidastivat prosessin etenemistä. Näiden muutosten myötä myös moti- vaatio pääsi aika ajoin hiipumaan ja yhdessä vaiheessa opinnäytetyön työstämiseen tu- li pitkä tauko. Tämän jälkeen tutkimustyöstä oli vaikea saada uudestaan otetta. Val- mistumisajankohdan lähestyessä jouduimme kuitenkin ottamaan itseämme niskasta kiinni ja vähitellen motivaatiokin löytyi uudestaan.

Parin kanssa työskentely toi omat haasteensa opinnäytetyön tekemiseen. Aikataulujen yhteensovittaminen ja yhdessä kirjoittaminen osoittautuivat luultua hankalammiksi. Oli parityöskentelyssä toki hyväkin puolensa, sillä se rikastutti kokonaisuudessaan ajattelutyötä tutkimusprosessin aikana. Parityöskentelyn oli tarkoitus mahdollistaa suurempi tutkimusotanta, mutta haastateltavien määrä jäi kuitenkin suunniteltua pie- nemmäksi. Kuuden lapsen sijaan saimme vain neljän lapsen vanhemmalta luvan haas- tatteluun, tavoitteemme ei toteutunut täysin.

8.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Mielestämme tukiperhetoiminnan merkitystä lapselle tulisi tutkia myös tukiperheen näkökulmasta. Mietimme esimerkiksi, millaisena tukiperhe näkee lapsen olemisen luonaan tai minkälainen rooli tukiperheellä on lapsen elämässä heidän omasta mieles- tään. Olisi mielenkiintoista tietää miten lasten tarpeet ja tukiperheen tarjoama tuki kohtaavat.

Mietimme myös, miten haastattelemamme lapset mahtavat kokea tukiperheen merkityksen esimerkiksi 10 vuoden päästä ollessaan nuorisoikäisiä. Tutkimuksen voisi siis suorittaa Kotkassa myös nuorten näkökulmasta.

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusu vuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005: Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Helsinki: Gummerus.
- Avohuolto. Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportin Internetsivut. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/> [viitattu 3.10.2012].
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15. – 16. painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki.
- Kauppila, R. & Salo, S. 2011. ”Mukava juttu että on tällstä apua ollu tarjolla”, Tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta lapsiperheiden kokemana. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Kiuru, T. Sähköpostitiedoksianto 23.9.2011.
- Kokkonen, M. 2012. ”Se on veli se on pääasia” Kehitysvammaisuus sisarusuhteessa alle 15-vuotiaan vammattoman sisaruksen näkökulmasta. Pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Lapsi tukiperheessä. Pelastakaa Lapset ry:n Internetsivut. Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/lapsi-tukiperheessa/> [viitattu 14.9.2012].
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Mikkola, M. & Niemi, H. 2008. ”Tehtiin yhes paljo ja ne oli paljo läsnä”, tukilasten kokemuksia päättyneestä tukiperhetoiminnasta. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu.

Mitä on lastensuojelu? Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportin Internetsivut. Saatavissa: http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/ [viitattu 2.9.2012].

Palonen, K. 2003. "Pari frendii naapurissa": Tukiperhe itsenäistyvän nuoren rinnalla. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto.

Ryhdy tukiperheeksi. Pelastakaa Lapset ry:n Internetsivut. Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/ryhdy-tukiperheeksi/> [viitattu 4.9.2012].

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007): Soveltamisopas. Helsinki: Stakes.

Tietoa tukiperheenä toimimisesta. Katse lapseen -hanke. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämisyksikön Internetsivut. Saatavissa: http://www.pslastensuojelu.fi/esitteet/050810_tietoa_tukiperheena_toimimisesta.pdf [viitattu 2.9.2012].

Tuettavat perheet. Pelastakaa Lapset ry:n Internetsivut. Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/tuettavat-perheet/> [viitattu: 12.9.2012].

Tukihenkilö tai tukiperhe. Sosiaaliportin Internetsivut. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/tukihenkilo/> [viitattu 2.9.2012].

Tukiperhetoiminta. Pelastakaa Lapset ry:n Internetsivut. Saatavissa: <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/> [viitattu 2.9.2012].

Tukiperhetoiminta – Jaettu kokemus yhteisistä hetkistä, tuesta ja lapsen ilosta! 2007. Pelastakaa lapset ry:n Internetsivut. Saatavissa: <http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/0c3d58befd84caf1b7460de81e5edde5/1317980055/application/pdf>

f/538185/Tukiperhetoiminta_raportti%20%28Paula%20Marjomaa%29.pdf [viitattu 8.9.2012].

Tukiperhe ottaa lapset yökylään, tukihenkilö on lapsen luottoaikuinen. Kotkan kaupungin esite tukiperhe- ja tukihenkilötoiminnasta.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 6. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuononen, P. 2005. Kaupungista maalle. Miten lapset kokevat maalle muuton. Pro gradu-tutkielma. Varhaiskasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Edita: Helsinki.

Vuorela, S. (2005) Haastattelumenetelmät. Teoksessa: Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) Käytettävyytutkimuksen menetelmät, s. 37-52.

Hei!

Kotkassa 8.11.2011

Olemme sosionomiopiskelijoita Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta ja suuntaudumme opinnoissamme kasvatukseen ja perhetyöhön. Teemme opinnäytetyötä Kotkan sijaishuollolle aiheesta tukiperhe-toiminnan merkitys 6 - 9-vuotiaalle lapselle. Tarkoituksenamme on selvittää miten lapsi kokee oman tukiperheensä ja millaisen merkityksen hän tukiperheelleen antaa. Tarvitsemme tutkimukseen 6 - 9-vuotiaita lapsia kertomaan ajatuksiaan ja kokemuksiaan tukiperheestään. Tutkimus antaa tärkeää tietoa tukiperhetoinnasta lapsen näkökulmasta ja palvelee Kotkan lastensuojelun avohuollon kehittämistyötä.

Toteutamme tutkimuksen haastattelemalla lapsia Kotkan sijaishuollon toimiston tiloissa. Lapsi saa vapaasti kertoa omasta tukiperheestään. Käytettävissä on piirustusvälineet ja lapsi voi jutustelun lomassa piirtää tukiperheestään kuvan kertomuksensa tueksi. Tarpeen mukaan ohjaamme lasta aiheeseen pienillä apukysymyksillä. Tarjolla on pientä purtavaa. Aikaa haastatteluun tulee varata noin tunti. Haastattelut suoritetaan viikoilla 48, 49 ja 50.

Sitoudumme tutkimuksessamme käsittelemään haastatteluaineistoa luottamuksellisesti eikä opinnäytetyössämme tule ilmi kenenkään henkilöllisyys. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki tutkimukseen liittyvä aineisto hävitetään. Meillä ei ole tiedossa tukiperheissä olevien lasten, eikä teidän tietojanne, vaan sijaishuollon toimisto on auttanut meitä lähettämällä nämä kirjeet eteenpäin. Vasta, kun saamme teiltä suostumuslomakkeen yhteystietoineen palautettuna, voimme ottaa teihin yhteyttä.

Toivomme, että Teillä on kiinnostusta osallistua tutkimukseemme ja pyydämme lupaa lapsenne haastatteluun. Pyydämme teitä palauttamaan seuraavalla sivulla olevan suostumuslomakkeen ohjeissa palautuskuoressa viikon kuluessa kirjeemme vastaanottamisesta. Saatuaamme vastaukset otamme tutkimukseen osallistuviin yhteyttä sopiaksemme aikatauluista tarkemmin.

Yhteistyöterveisin,

Jenni Ulvinen ja Petra Vuorela
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Jenni Ulvinen
p. 050 327 5656
jenni.ulvinen@student.kyamk.fi

Raija Lappalainen
Kotkan sijaishuollon johtaja
raija.lappalainen@kotka.fi

Petra Vuorela
p. 044 562 6727
petra.vuorela@student.kyamk.fi

Tuula Kiuru
Sosiaaliohjaaja
tuula.kiuru@kotka.fi

(Leikkaa tästä)

Annan suostumukseni siihen, että lapseni _____ voi osallistua opinnäyte-
työhön liittyvään haastatteluun.

Paikka

Päiväys

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Yhteydenottoa varten:

Puhelinnumero ja/tai sähköpostiosoite